

UNITATE CURS 8

Predarea atletismului la elevii cu cerințe educative speciale

Scopul

- 👉 studierea conceptului de educație la elevii cu cerințe educative speciale (CES);
 - 👉 cunoașterea aspectelor specifice practicării atletismului la elevii cu cerințe educative speciale
- Obiective operaționale.** După ce va studia această unitate de curs, studenții vor putea să:
- 👉 descrie principalele indicații metodice necesare predării atletismului atât la elevii cu dizabilități, cât și la cei cu aptitudini speciale (dotați);
 - 👉 prezinte principalele aspecte ale lecției de atletism la copii cu cerințe educative speciale.

Atât absolventul din domeniul „educație fizică și sport”, cât și profesorul de educație fizică și sport (mai mult sau mai puțin experimentat), se pot întâlni, în activitatea lor didactică, cu situații care solicită strategii educative speciale.

Profesorul de educație fizică trebuie să dețină un nivel optim de cunoștințe privind deficiențele/ dizabilitățile elevilor care participă la lecțiile de atletism, aspect necesar:

- atât pentru a putea gândi, sistematiza și aplica structurile de exerciții specifice probelor sau mijloacelor atletice;
- cât și pentru a evita unele greșeli de atitudine, de program aplicat, dar și de a acorda eventual sprijin.

Predarea conținuturilor din atletism la copii cu cerințe educative speciale (dizabilități, deficiențe, incapacități) presupune **colaborarea permanentă între profesorul de educație fizică, psiholog, medic, kinetoterapeut și familia copilului**, urmărind unificarea concepțiilor terapeutice, conlucrarea specialiștilor amintiți cu scopul realizării unei terapii cursive, care să aibă un efect tonic, menținând și îmbunătățind starea psihică copilului cu CES.

Considerăm că procesul de predare a atletismului la elevii cu cerințe educative speciale include transmiterea, comunicarea de informații specifice către toate categoriile de elevi:

- **elevi cu evidente dificultăți de exprimare psihică și motrică** (indiferent de categoria unde sunt ei încadrați în literatura de specialitate: cu dizabilități /deficiențe psihice sau numai fizice, cu tulburări de comportament sau incapacități de asimilare a conținuturilor educative etc);
- **elevi cu capacități „ieșite din comun”**: copii supradotați și/sau foarte talentați;
- **elevi aflați în condiții speciale** (orfelinate, copii de emigranți etc).

Prin **cerințe educative speciale (CES)**, în literatura de specialitate din domeniul psihopedagogiei speciale se înțelege acele „*necesități educaționale complementare obiectivelor generale ale educației școlare, necesități care solicită o școlarizare adaptată particularităților individuale și /sau caracteristice unei deficiențe (ori*

tulburări de învățare), precum și o intervenție specifică, prin reabilitare/recuperare corespunzătoare”¹.

În opinia noastră, în cadrul învățământului adresat copiilor cu CES pot fi incluși, după cum am afirmat deja în clasificarea anterioară, și copii cu aptitudini deosebite, copii „supradotați”, pentru care este necesară o școlarizare adaptată particularităților lor speciale.

Raportând la limitarea unor capacități, UNESCO clasifică categoriile de persoane cu cerințe educative speciale astfel:

- dificultăți (dizabilități) de învățare;
- întârziere mintală/ dificultăți severe de învățare;
- tulburări (dezordini) de limbaj;
- dizabilități fizice / motorii;
- deficiențe vizuale și auditive;
- tulburări emoționale și de comportament

Dezvoltarea psihocomportamentală, motrică și socială a copiilor cu cerințe educative speciale depinde de capacitatea societății în care ei trăiesc de a oferi oportunități de relaționare cu persoanele considerate „normale” (ceea ce este cunoscut astăzi, cel puțin la noi în țară, este că **elevii cu dizabilități sau supradotați, sunt încă percepuți ca fiind fundamental diferiți de cei „normali”, fapt ce îngreuiază mult integrarea lor**).

COPILUL CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Este cunoscut faptul că în societate actuală termeni ca **afectare, handicap** sau **dizabilitate sunt adesea utilizați alternativ de multe persoane fără a cunoaște exact ceea ce exprimă fiecare dintre ei**. Totuși, prin clarificarea unor aspecte în cadrul conferințelor și simpozioanelor organizate pe plan mondial sub egida UNESCO și OMS (Organizația Mondială a Sănătății), termenul de „handicap” a început să fie abandonat, folosindu-se mai des cel de dizabilitate.

În opinia noastră, în categoria copiilor cu CES, posibili elevi în activitatea practică de educație fizică și sport, pot fi incluși:

- **copii cu deficiențe/dizabilități propriu-zise** (la care cerințele speciale sunt multiple);
- **copii fără deficiențe dar cu manifestări stabile de inadaptare la exigențele școlii;**
- **copii supradotați și/sau talentați** (număr redus raportat la populație, însă cu însușiri și capacități excepționale);
- **copii cu dublă excepționalitate** (supradotați din orfelinate, sau supradotați cu dizabilități senzoriale, motorii etc);
- **copii aflați în condiții speciale** (copii de imigranți/emigranți, orfelintae etc);
- **alte categorii de copii care au nevoie de programe specializate de educație care să suplimenteze sau să înlocuiască educația de bază.**

¹ Vrășmaș, T. (2001) - Învățământ și /sau inclusiv, Ed. Aramis, București, p.27;

CLASIFICĂRI (OMS și UNESCO)

DEFICIENȚELE pot fi:

- a) **deficiențe intelectuale/mintale** (ale inteligenței, memoriei, gândirii).
 - *deficiențe mintale ușoare* ;
 - *deficiențe mintale moderate* (cu dificultăți de învățare, aptitudini limitate de adaptarea socială, școlară și de îngrijire personală);
 - *deficiențe mintale severe* (cuprinderea în grădinițe, clase sau școli speciale);
 - *deficiențe mintale profunde* (coeficient de inteligență foarte scăzut);
- b) **alte deficiențe ale psihicului** (deficiențe de percepție, de atenție, deficiențe ale conștiinței, ale funcțiilor emotive și voliționale, ale comportamentului);
- c) **deficiențe ale limbajului și vorbirii;**
- d) **deficiențe auditive sau vizuale;**
- e) **deficiențe ale altor organe** (cardiorespiratorii, gastrointestinale, ale organelor sexuale, etc);
- f) **deficiențe ale scheletului și aparatului de susținere** (deficiențe motorii și neuromotorii);
- g) **deficiențe estetice** (diformitate, malformații congenitale etc);
- h) **deficiențe ale funcțiilor generale, senzitive sau alte deficiențe** (susceptibilitate ridicată la traumatisme, deficiență a metabolismului etc).

INCAPACITĂȚILE se referă la reducerile parțiale sau totale a capacităților de a îndeplini o activitate în limite considerate normale pentru un individ. Ele pot fi:

- a) **incapacități privind comportamentul** (capacități limitate în orientarea în timp și spațiu, privind securitatea personală, achiziția de cunoștințe, etc);
- b) **incapacități privind comunicarea** (reducere parțială sau totală a înțelegerii limbajului și vorbirii, capacitate limitată de a scrie, de a comunica);
- c) **incapacități privind îngrijirea corporală** (tulburări ale excreției, reducere parțială sau totală a capacității de a realiza toaleta zilnică);
- d) **incapacități privind locomoția** (capacități reduse parțial /total de a merge, de a alerga, etc);
- e) **incapacități privind utilizarea corpului pentru rezolvarea unor sarcini** (incapacitate de a atinge sau strânge obiectele din jur, de a depozita etc);
- f) **neîndemânarea** (incapacitate privind digitația, apucarea, menținerea unui obiect, etc);
- g) **alte incapacități** (intoleranța la căldură, la zgomot, la lumina artificială, etc)

DEZAVANTAJELE sociale se referă la „prejudiciile care rezultă din deficiența sau incapacitatea unui individ, limitând îndeplinirea unui rol considerat normal [...]. Ele vin din imposibilitatea de a se conforma normelor sau așteptărilor societății în care trăiește individul²”:

- a) *dezavantaje de orientare socială,*
- b) *dezavantaje de independență fizică,*
- c) *dezavantaje de mobilitate socială,*
- d) *dezavantaje de ocupație,*
- e) *dezavantaje de integrare socială*
- f) *dezavantaje de independență economică.*

² Vlad, E., (1999), Evaluarea în actul educațional terapeutic, Editura ProHumanitate, București, p.35;

EDUCAȚIA FIZICĂ, prin obiectivele sale generale, dar și prin cele adaptate, poate reprezenta o alternativă utilă din cadrul educației speciale, mai ales datorită faptului că elevii cu nevoi speciale sau parțial inapți suferă din cauza inactivității, fiind dornici de socializare prin mișcare, prin efectuarea diferitelor tipuri de exerciții fizice.

În țara noastră, unele documente școlare existente, cu trimitere la aplicarea **educației fizice** prevăd:

- **cu 1-2 ore/săptămână** (conform planului cadru de învățământ pentru clasele/grupele din învățământul special sau de masă care școlarizează elevi cu dizabilități moderate sau ușoare). Elevul care nu poate participa la ora de educație fizică, poate opta pentru kinetoterapie sau alte activități fizice permise de dezvoltarea sa;
- **cu 2 ore/săptămână** (conform planului cadru de învățământ pentru clasele/grupele din învățământul special care școlarizează elevi cu deficiențe grave, profunde sau asociate). Elevul care nu poate participa la ora de educație fizică, va desfășura, în timpul acesteia, activități de euritmie.

STRUCTURILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SPECIAL

- *cămine școală* pentru elevi cu deficiențe mintale severe (clase I-VIII);
- *clase speciale pentru autiști* (clase I-VIII);
- *centre de reeducare* pentru elevi cu tulburări de comportament (clase I-VIII);
- *școli autonome pentru fiecare tip de deficiență* (vizuală, asociată, motorie etc)
- *secții sau grupe speciale pe lângă școli speciale/vocaționale*
- *clase speciale* pe lângă școli obișnuite cu clasele I-VIII (atât pentru elevi cu dizabilități cât și pentru cei dotați și supradotați)

Astăzi se consideră că **cea mai bună educație pentru ca această categorie de elevi să se integreze eficient este educația care să se desfășoare în cadrul structurilor clasice de învățământ, direct în unitățile de învățământ standard, "normale"**.

LECȚIA DE ATLETISM LA ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

*Predarea conținuturilor din atletism la elevii cu cerințe educative speciale se poate face sub forma **lecțiilor de educație fizică adaptată**. Bineînțeles că obiectivele și conținuturile ce vor fi predate se vor adapta în funcție de:*

- starea de sănătate a elevului;
- complexitatea deficienței sau a incapacității elevului;
- nivelul de inteligență raportat la aptitudinile psihomotrice (elevii dotați sau supradotați);
- nivelul aptitudinilor specifice (în cazul elevilor talentați cu evidente aptitudini spre practicarea atletismului).

Datorită efectelor sale extrem de benefice asupra organismului, dar și a ușurinței în efectuarea mișcărilor ce stau la baza însușirii deprinderilor de alergare, săritură și aruncare, **atletismul**, prin specificul său, poate reprezenta:

- **un mijloc util de stimulare a implicării elevilor cu CES în desfășurarea activităților psihomotrice** (vizând menținerea funcțiilor biologice la un nivel ridicat, precum și îmbunătățirea motricității generale);
- **un mijloc de integrare socială a elevilor cu CES** (prin latura sa competițională).

În cazul elevilor cu deficiențe psihice, **un rol major în cadrul programelor de recuperare în școală îl au abilitățile practice orientate spre abilitarea manuală**, fapt ce permite profesorului de educație fizică să folosească și conținuturi din atletism în cadrul lecțiilor cu teme din ramuri sportive (exemplu: diferitele tipuri de aruncări din școala atletismului, cu obiecte de diferite mărimi și greutate, pot educa psihomotricitatea).

Lecțiile cu teme de atletism pot urmări:

- **creșterea capacității de cunoaștere a propriului corp și a reperelor spațiale** (exemplu: variante de mers cu mișcări de brațe, de alergare în diferite direcții, aruncări de obiecte la țintă);
- **educarea coordonării generale și specifice** (exemplu: alergări printre jaloane, a.J.g cu rotarea brațelor înainte și înapoi, sărituri, alergări cu trecere peste obstacole) și a echilibrului cu conștientizarea senzațiilor plantare (sărituri pe loc de pe ambele picioare cu forfecare în aer sau pe un obstacol cu înălțime mică);
- **dezvoltarea ritmului** (exemplu: a.u. sau a.J.g. pe loc cu dictarea ritmului prin semnal sonor sau vizual) și a schemei corporale (exemplu: conștientizarea poziției corpului în timpul săriturilor cu desprindere de pe loc lângă un perete care are repere vizuale colorate);
- **organizarea spațiului și dezvoltarea orientării spațiale** (exemplu: luarea startului dinapoia unui reper fix, înaintea începerii unei curse; alergarea cu schimbarea direcției la repere vizuale, aruncarea mingii de oină la țintă etc);
- **educarea respirației** (exemplu: a.u. sau a.J.g., pe loc sau din deplasare, cu inspirații și expirații controlate – profesorul demonstrează prin gesturi și solicită ca elevul să îl imită);
- **dezvoltarea afectivității prin integrarea socială în grup, prin dezvoltarea sentimentului de apartenență, de incluziune** (subcapitolul atletism unificat);
- **responsabilizarea ca parte a dezvoltării intelectului** (exemplu: prin includerea copiilor cu tulburări de comportament sau a celor cu dizabilități motrice în cadrul ștafetelor se dezvoltă stima de sine, responsabilitatea realizării unei sarcini pe care ceilalți o așteaptă de la ei etc);
- **dezvoltarea motivației și a voinței** (exemplu: desprinderile sub forma săriturilor peste, de pe și pe obstacole, exercițiile de alergări sub forma întrecerilor etc);
- **menținerea unui stil de viață sănătos și stimularea participării constante la activități sportive a copiilor dotați sau supradotați** (a căror preocupare este uneori excesiv orientată spre dezvoltarea calității sau aptitudinii predominante, neglijând partea fizică a organismului);
- **promovarea copiilor cu talent kinetic corporal ridicat** (a copiilor cu predispoziții favorizate pentru practicarea atletismului de performanță și de mare performanță).

ATLETISMUL LA ELEVII CU APTITUDINI SPECIALE COPILOR CU APTITUDINI „IEȘITE DIN COMUN” – „GIFTED”

În ceea ce privesc **copii cu aptitudini speciale** (care posedă abilități demonstrate sau potențiale ce arată o mare capacitate de realizare în diferite domenii), aceștia necesită activități sau servicii speciale ce nu sunt oferite de obicei de către programele școlare obișnuite. Din punct de vedere al clasificării **copiilor cu aptitudini „ieșite din comun” – „gifted”**, o posibilă clasificare ar prezenta 3 categorii (deși, în opinia noastră, „granița” dintre aceste categorii este extrem de greu de trasat, tocmai datorită calităților și aptitudinilor speciale ale copiilor, ce nu pot fi ușor comparate):

- 👍 **copii „dotați”**
- 👍 **copii „superior dotați”**
- 👍 **copii „supradotați”**

Termenii de „dotat”, „superior” și „supradotat” au fost adoptați prin traducere din limbile franceză și engleză și au intrat în terminologia psihopedagogică în urma studiilor și cercetărilor asupra semnificației statistice a scorurilor rezultate la anumite teste (de inteligență și/sau de manifestare a aptitudinilor deosebite).

Conform dicționarilor:

- un individ **dotat** este acela „înzestrat cu calități (intelectuale sau artistice) deosebite
- „**supradotat**”, considerăm că aceasta reprezintă o manifestare umană având drept caracteristică excepționalitatea (ea se realizează prin combinarea aproape perfectă a diferitelor capacități și aptitudini deosebite ale unui individ).

Sinteza diferitelor surse din literatura psihopedagogică ne prezintă faptul că elevii supradotați nu constituie un grup populațional omogen, neputându-se vorbi în cazul lor de un profil psihologic unic.

Elevii cu aptitudini deosebite, cu mult peste media celor considerați de nivel normal, *se diferențiază prin caracteristicile de personalitate, stil de învățare, mod de interacționare cu semenii, mod de exprimare psihomotrică sau artistică* etc, reprezentând totuși un procent mic din populație, ceea ce îi face și mai deosebiți.

INDICAȚII METODICE necesare și utile, în opinia noastră, tuturor profesorilor de educație fizică, atunci când desfășoară lecții cu teme din atletism sau lecții din alte sporturi ce folosesc mijloace din atletism:

- *evitarea acelor mijloace /structuri de exerciții atletice care includ aruncări sau sărituri, chiar și alergări peste obstacole, care să ducă la posibile accidente care pot limita pe termen lung sau scurt capacitatea elevului de a-și manifesta aptitudinile specifice* (la clasele speciale din unitățile cu profil vocațional de artă unde accentul este dat de manifestarea aptitudinii prin implicarea membrilor superioare: pictură, muzică, desen, etc);
- *perfecționarea continuă a profesorului de educație fizică (a tehnicilor de predare, a vocabularului etc), educarea creativității și a imaginației acestuia, aspecte extrem de utile în cazul interacțiunii cu elevii cu aptitudini deosebite ce pot pune profesorul în situații „delicate” fie prin întrebările adresate, fie prin argumentele mai complexe pe care le solicită de la cadrul didactic* (de obicei, chiar și elevii cu un nivel considerat normal de inteligență și dezvoltare psihomotrică pot pune în „dificultate” un profesor dacă acesta nu stăpânește un repertoriu adecvat de informații – exemplu:

în cazul predării unor noțiuni specifice alergării de garduri sau stratului de jos, un elev „dotat sau supradotat” poate solicita informații suplimentare, peste nivelul de înțelegere al celorlalți elevi de vârstă biologică cu el, privind biomecanica execuției sau forțele care acționează asupra segmentelor corpului);

▪ la clasele speciale din cadrul celorlalte unități școlare (unde aptitudinea copilului este de natură strict intelectuală: informatică, matematică, fizică, chimie, psihologie, biologie, istorie, comunicare, etc), **predarea lecțiilor cu teme de atletism poate urmări stimularea creativității sau stimularea implicării active a elevilor cu aptitudini speciale, fără restricții din punct de vedere al mijloacelor utilizate (însă cu respectarea normelor de prevenire a posibilelor accidente);**

▪ *acordarea unei atenții crescute elevilor „considerați”* a avea un nivel ridicat al aptitudinilor sau capacităților lor, pentru a evita lipsa implicării acestora la oră, lipsa motivației de execuție a unor exerciții atletice (este cunoscut în literatura de specialitate că elevii supradotați sau talentați nu se implică de regulă în educația standardizată tocmai pentru a nu-și „trăda” abilitățile înalte pe care le dețin sau, contrar, neputințele lor în efectuarea respectivelor exerciții din atletism. **Exemplu** – un elev cu aptitudini foarte bune la atletism poate să nu se implice prea mult la ora cu teme de atletism tocmai pentru că își cunoaște nivelul și nu dorește să iasă în evidență. Acest elev trebuie descoperit de profesor și implicat în exerciții adaptate posibilităților sale, pentru a-și continua și promova aptitudinile sau talentul);

▪ *acordarea unei atenții crescute elevilor „considerați”* a avea un nivel ridicat al aptitudinilor sau capacităților lor, pentru a evita lipsa implicării corespunzătoare a lor datorată neputinței în ceea ce privesc activitățile psihomotrice sau a timidității (posibil cazul unor elevi cu ușoare deficiențe fizice sau motrice, sau chiar cu ușor retard mintal).

Specialiștii din diferite domenii de activitate consideră elevii dotați sau supradotați persoane cu nevoi speciale, tocmai pentru că sunt speciali.

Bibliografie

1. **Alexe, D.I.**, (2010), Predarea atletismului în învățământul gimnazial, Editura PIM, Iași;
2. **Academia Română**, (1998), Dicționarul explicativ al limbii române, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, București;
3. **Crețu, C.**, (1997), Psihopedagogia succesului, Editura Polirom, Iași;
4. **Ionescu A.,N.**, (1994), Gimnastica medicală, Editura ALL, București;
5. **Ivan, C.**, (2008), Arguments Pro-Add In, în „Analele Universității Ovidius Constanța. Seria Educație fizică și sport/ Știință, mișcare și sănătate”, volumul VIII, partea a II a, Constanța;
6. **M.E.C.T.** (2008), Anexele 1 la Ordinul Ministrului nr.5236/ 01.09.2008 – Plan cadru de învățământ pentru clasele/grupele din învățământul special care școlarizează elevi cu deficiențe grave, profunde sau asociate, București;
7. **M.E.C.T.** (2008), Anexele 1 și 2 la Ordinul Ministrului nr.5239/ 01.09.2008 – Plan cadru de învățământ pentru clasele/grupele din învățământul special sau de masă care școlarizează elevi cu dizabilități moderate sau ușoare și Metodologia aplicării planului cadru, București;
8. **Moțet, D.**, (2001), psihopedagogia recuperării handicapurilor neuromotorii, Editura Fundației Humanitas, București;
9. **O.M.S.**, (2004), Clasificarea internațională a funcționării, dizabilității și sănătății (CIF), Editura MarLink, București;
10. **Popovici, D. V., Balotă, A.**,(2004), Introducere în psihopedagogia supradotaților, Editura Fundației Humanitas, București;
11. **Verza, E.**, (1993), Psihopedagogia specială, Editura Didactică și Pedagogică, București;
12. **Vlad, E.**, (1999), Evaluarea în actul educațional terapeutic, Editura ProHumanitate, București;
13. **Vrășmaș, T.**, (2001), Învățământ și /sau inclusiv, Editura Aramis, București;
14. **Zazzo, R.**, (1979), Debilitatea mintală, Editura Didactică și Pedagogică, București;